

megküzdési tudó, bízó és az élet értelmét helyesen látó személyiség válhasson.

Rendkívül fontos továbbá, hogy a nevelési célt a szülők és nevelők *példaadása* is előmozdítsa. Nem szólottunk a fentebbi fejtegetésekben arról, hogy a gyermek védekező mechanizmusait legtöbbször nem maga találja ki, hanem ezek a felnőttek *utánzásából* keletkeznek, nem is szólva azokról az alkalmakról, amelyeket a helytelen nevelés nyújt az ilyen helytelen viselkedéseknek szinte szükségképi kifejlődésére. (V. ö. a gyermek gyanakvásáról fentebb mondottakat).

A *túlzott szigorú* (repressív) és a *túlzottan enyhe* nevelés egyaránt előmozdítja a védekező mechanizmusok keletkezését és felburjánzását. Hogy az elemzett védekezések közül melyik írható a *túlzottan szigorú* és melyik az *enyhe* és *elkényeztető* „nevelés” számlájára, annak eldöntését az olvasóra bízuk.

Várkonyi Hildebrand dr.

Középiskolai tanulmányrend és egészségvédelem.

A közel múlt évek orvosi gyakorlata azt a meglepő tapasztalatot hozta, hogy a felnőttek idegbántalmaival párhuzamosan a tanuló ifjúság körében is egyre fokozódó mértékben mutatkoztak az ideggyengeség és idegkimerülés jelenségei. Nem ismeretlen tünetény, hogy érettségi előtt álló diákok, képesítés előtt álló diáklányok idegbántalmak panaszával kerülnek orvosi kezelés alá. Az érthető jelenségnek látszott, ha a túlfeszített húr engedett a feszítő erőnek és ellanyhult. Az utóbbi évek orvosi gyakorlata azonban egész sorát jegyezte fel azoknak az eseteknek, amidőn 10—14 éves középiskolás, sőt 7—8 éves elemi iskolai gyermekek kerültek ilyen panasszal orvosi vizsgálat alá és ilyen fiatal korosztályokon voltak az idegkimerültség összes jegyei konstatálhatók.

Ez a kétségtelen és feltűnő jelenség, amelyet Kecskeméten a gyümölcs és gyermek városában is tapasztaltunk, arra indított bennünket, hogy a jelenséget behatóbb vizsgálat tárgyává tegyük: gyermektanulmányi és orvosi együttes munkával keressük a baj okát s ha megtaláljuk, olyan gyógyító eljárást ajánljunk, mely a baj tovaterjedésének gyökeresen gátat vet.

A vizsgálatok alanyaiul 40 tanulót válogattunk ki a kecskeméti ref. gimnáziumból. A kiválasztás szempontjai között első helyen állt, hogy a tanulók mind közepes tanulmányi

eredményűek legyenek, amilyen az átlag, a nemzeti nagy tömeg. Fele alsó-, fele felsőosztályos; fele internátusi, fele szüleinél városban lakó; életkorukra nézve 12—13, továbbá 16—17 évesek. Volt tehát a megvizsgált tanulók között 5 II. osztályos internátusi, 5 II. osztályos városbeli, 5 III. osztályos internátusi, 5 III. osztályos városbeli, 5 VI. osztályos internátusi, 5 VI. oszt. városbeli, 5 VII. oszt. internátusi, 5 VII. oszt. városbeli. Így biztosítva láttuk első sorban azt, hogy következtéseink ne csupán kecskeméti születésű gyermekekre vonatkozzanak, hanem Pest megyén kívül az ország más részeiből valókra is, továbbá hogy ne csupán alsó évfázatok, hanem felsők is képviselve legyenek; de nem vettük figyelembe sem a normális elfoglaltságon felül igénybe vett VIII. osztályos, sem a még középiskolai munkába kevésbé beletört I. osztályos gyermekeket. Csak a középiskola normális munkamezejéről válogatott vizsgálati alanyok adhatnak olyan következtetések levonására alkalmat, melyek keresztmetszetet mutatnak, tehát az átlagra leginkább jellemzők. Ez némileg biztosítéka lesz a kiderülő igazságok általános érvényének.

Ezek a keresztmetszet-felmutatását célzó vizsgálatok két irányban haladtak: egyrészt környezettanulmányt végeztünk a tanulók származására, elhelyezésére, életmódjára, tehetségére, munka- és időbeosztására vonatkozólag, másrészt testi szempontból vettük teljes orvosi vizsgálat alá őket a testarányok, a testi állapot, az egészségi és idegállapot, továbbá a vérsejtek szempontjából.

Vizsgálataink eredményét az alábbiakban tárjuk elő.

I. Környezettanulmány. Származás. A tanulók származására nézve széles körét öleli fel a magyar középosztálynak. Legnagyobb számmal (11) vannak a közép- és kisbirtokos, illetőleg a magán- és köztisztviselői családok (11) képviselve. Kereskedő családból 6, lelkészi és tanítói családból 4 származik, de képviselve van az ipar, a csendőrség, a nyugdíjasok és a szolgák rétege is 2—2 családdal. Gazdagnak számító család alig van közöttük, de egy sem olyan szegény, hogy ne legyen meg, ha vékonyan is, a mindennapi kenyere.

Lakásuk egy kivételével nem esik kifogás alá. Két tanulóknak több szoba áll rendelkezésére, udvar, kert, és fürdőszoba. Tehát kitünő körülmények között lakik. Más 22 tanuló elhelyezése is egészen jó, mivel udvarral, fürdőszobával berendezett internátusban lakik 20 tanuló. Az internátusi tömegszállás ellen lehet ugyan kifogást emelni, de ott mégis higiénikus, szellős, napos termek állnak rendelkezésükre, ha egy-egy teremben, akár csak az iskolában, elég sokan vannak is együtt. Másik 15 városi tanuló lakása megfelelően egészséges és száraz, ha többed magával kell is egy szobában aludnia, csupán az kifogásolható, hogy nincsen fürdőszobája. Egyetlen egy tanuló lakása nedves; ki-

csi helyre van hét testvérével összezsúfolva. De ez a gyermek jóformán egész szabad idejét szobán kívül, házi munkával tölti. A 40 tanuló lakásából tehát csupán 1 lakás (2.5%) olyan, hogy annak egészségtelen következményei a gyermekeken meglátszhatnak. De a szabadban töltött sok idő ellensúlya a rossz lakásnak. Végeredményben a lakások nem lehetnek fontos mértékben okai a tanulókon tapasztalt testi állapotoknak, a beteges tüneteknek.

Tisztaság dolgában is jó a vizsgálati eredmény. A tanulók 70%-a naponta hidegvízzel mosakodik, 22.5%-a langyossal, és csak 7.5%-a mosakodik meleg vízzel. A fogkefét rendszeresen használják. Az internátusbeliek naponta fürödhetnek, zuhanyozhatnak, de hetenkint kötelező fürdőnapjaik is vannak mind internátusban, mind az iskolában. A szülők (ahol van) otthoni lakásukban is gondot fordítanak gyermekeik tisztaságára a fürdés bevezetésével. Ezen kívül iskolai tornatermük zuhanyzóval van felszerelve és a testnevelő tanár minden héten két ízben zuhanyfürdőben részesíti az egész gyermekseereget.

A tanulás anyagi és környezetbeli feltételei tekintetében már nagyobb nehézségek vannak. Négy helybeli tanuló (10%) nem számolhatótt be nyugodt feltételekről. Részben a szegénység, részben a fűtetlen helyiség, s a zsúfoltság, részben az, hogy házi munkát is kell végezniük rendszeresen (favágás, udvari munkák), elvonja őket a tanulástól. Ezek azonban megnyerik a réven, amit elveszítenek a vámon: a kevesebb zárt levegő több egészséget jelent nekik. Az internátusiak közül csak a nagyobbak érzik, hogy a csendből, a nyugalomból, a kényelemből nekik kevesebb jutott, mint sok városbeli társuknak. Mindazáltal ez sem akadály a rendszeres tanulásnak, és a nyugodt életnek. A tanulók 90%-a mondja, hogy a környezet megfelelő és így e tekintetben nincsen nagyobb baj.

A tanulás lelki feltételei közül a tehetségről már részben szóltunk. Közepes lelki adottságok szerint szedtük a tanulókat össze. A bizonyítvány jó-elégséges képe a tehetség, szorgalom, akaraterő átlagos voltáról ad számot. Szándékosan vettük a vizsgálat anyagát a közepes tehetségű tanulók közül, mint már fentebb jeleztük. A szélsőségek is képviselőket kaptak néhány tanuló személyében. Egy-egy a jeleshez egészen közelálló és egy-egy elégtelenes növendék az alsóbb és felsőbb csoportban egyformán akad. Az átlag-eredményt ezek jelenléte csak erősíti. Sohasem a legkiválóbbak és leggyengébb tehetségűek szélsőségei az irányadók, hanem akiből egy intézetben legtöbb van s ilyen a normális osztályozás feltételei mellett a jó-elégséges osztályzatú nagy tömeg.

A lelki adottságokra még élénk fényt vet annak vizsgálata, milyen a figyelem ereje, a felfogó képesség könnyebb, vagy nehezebb volta és az emlékezés a 40 diák között. E lelki tehetségek

szempontjából saját vallomásuk szerint könnyen tanul 65%, nehezen 30%, közepes tehetséggel 5%. Ezt az önvallomást azonban ellenőriznünk kellett. A tanulásra fordított időnek és a bizonyítványszerű eredményességnek a vallomással való egybevetéséből kiderült, hogy a tanulók egy része összetéveszti a lelkék könnyű megtanulását a munka könnyen vételével. Így alapos kétség támadt 9 tanuló vallomásának helyessége iránt (23.5%). Ezek alapján helyesbítve a képet, végeredményben csak 42.5% marad a könnyen, tehát erősebb figyelemmel, gyorsabb felfogással és jobb emlékezettel rendelkező tanulók között, a többi 57.5% a nehezen, vagy legalább is a jóval nagyobb fáradsággal dolgozó növendékek csoportjába tartozik. Ez az arány gyakorlatilag is igazolható. Így a végeredmény azt bizonyítja, hogy a tanulók között a nagyobb rész (57.5%) az, amelynek igazán súlyos munkát ad a mai iskolai követelmények lelkiismeretes elvégzése.*

Munkabeosztás. 1. Kötelező órák. Köztudomású, hogy az új gimnáziumi tanterv még csak az I—V. osztályra nézve kötelező. E szerint a tanulók iskolai elfoglaltsága heti 31 óra délelőttönként, tehát átlag napi 5, de hetenként egyszer 6 óra. A VI. osztályban is 31 óra lesz, míg a VII—VIII. osztályokban heti 32—32 óra lesz a délelőtti elfoglaltság ideje, ha az új tanterv teljes egészében érvénybe lép 1943-ban. Ebből alsó fokon 4—4, felső fokon 3—3 jut az őszi és tavasszal szabadban is végezhető testnevelésre. Egy újabb miniszteri rendelet a leventeoktatásnak tágabb kereteket enged a középiskolákban és az eddig ismeretes délutáni, sportköri, ifjúsági egyesületi (önképzőkör, ének- és zenekör, gyorsírókör, bibliakör, cserkész stb.) munkák mellé heti 4—4 órában délutáni levente gyakorlatokat vezet be a középiskola III—VIII. osztályába. Ezzel a rendelettel a tanuló kötelező hivatalos elfoglaltsága átlagosan heti 35—36 órára fog szaporodni. Ha a sportkörökben töltendő heti 2 órát is hivatalos elfoglaltságnak vesszük (jogosan tehetjük, mert kötelező minden testileg alkalmasnak), ez esetben immár heti 37—38 óra lesz az iskolával kapcsolatos kötelező elfoglaltság. Ebből szabadban tölthető a levente gyakorlat heti 4 órája, továbbá tavasszal és őszi a testnevelés heti 4 órája, ha szabadgyakorlatokról, talajtornáról van szó, de a szertorna már nehézségbe ütközik a szabadban, épp így a sportköri órák szabadban tartása is. A többi időt a tanuló zárt helyen kénytelen tölteni: télen 37—38, tavasszal és őszi 29—30 órát.

¹ A 20. int. tanuló közül csak 8 az olyan, aki saját bevallása szerint, de valóban is könnyen megbirkózik feladataival. De hogy ezek is milyen arányú napi elfoglaltság mellett bírkóznak feladataikkal, az alább fog kiderülni.

2. A nem kötelező egyéb órák. Az átlagos délelőtti és délutáni hivatalos iskolai elfoglaltságon kívül vannak a délutáni egyéb munkák: az önképzőkör, a gyorsírás, az énekkar, esetleg zenekar, a nem kötelező, de a tanulók egyharmadrészét lefoglaló cserkészlet, a szintén nem kötelező, de a tanulók egyharmadrészét foglalkoztató bibliakör, a gyorsíróköri, a zeneköri munkák, a vívás és a szülők külön kívánságának kielégítésére szolgáló modernnyelvi tanfolyamok, zenetanfolyamok stb. Ezek szerint egy IV. osztályos tanuló tanrendje 1939 szeptemberétől kezdve kb. így fest, esetleg hetenként délelőtt két ízben 45 perces órákkal.

Órák	Hétfő	Kedd	Szerda	Csüt.	Péntek	Szombat Vas.
8—9	tört.	latin	magyar	latin	termr.	tört.
8—10	magyar	vallás	termr.	vallás	német	mennyt. istent.
10—11	testnev.	német	egészst.	német	testnev.	magyar
11—12	termr.	rajz	tört.	mennyt.	latin	német
12—1	n.enyt.	rajz	testnev.	gyorsí.	—	latin
1—2	gyorsí.	—	—	—	—	énekkar
2—3	—	cserk. ö.	bibliak.	zene	levente	—
3—4	—	zene	gyorsk.	vívás	levente	—
4—5	vívás	—	—	—	levente	sportkör
5—6	—	—	—	—	levente	sportkör

Ez a IV. osztályos tanrend heti 45 óra elfoglaltságot mutat. Átlag naponta a vasárnapkal együtt számítva 6 és fél óra a hozzátartozó jövés-menéssel, csak hétköznapiakra számítva napi átlagban 7 és egyhatod óra és a jövés-menés.

Egy VI. oszt. tanuló órarendje 1939. szeptemberétől kezdve a következőképp alakulhat délelőtt 2 ízben 45 perces órákkal:

Órák	Hétfő	Kedd	Szerda	Csüt.	Péntek	Szombat Vas.
8—9	német	földrajz	angol	termr.	magyar	angol bibliak.
8—10	vallás	angol	magyar	német	rajz v.	termr.
10—11	mennyt.	tört.	német	tört.	angol	vallás
11—12	angol	magyar	mennyt.	testnev.	mennyt.	latin istent.
12—1	testnev.	termr.	latin	—	latin	tört.
1—2	latin	—	—	—	—	énekkar
2—3	—	cserk. ö.	—	levente	cserk. ö.	önképző
3—4	német	zongora	német	levente	zongora	önképző
4—5	—	—	—	levente	—	sportkör
5—6	—	—	—	levente	—	sportkör

Ez a tanrend 47 óra elfoglaltságot mutat. Átlag naponta vasárnapkal együtt 6 és öthetted óra; csak hétköznapiakra számítva a napi átlag 7.5 óra.

Ez a két órarend mindenesetre csak feltételes. Azt az esetet szemlélteti, ha egy jórendű tanuló tagja a cserkészcsapatnak, pl. örsvezető, tagja a bibliakörnek, sőt egyéni szorgalomból ta-

nul német beszélgetést és -zongorát. A jó és iparkodó tanulónak és a leggyakoribb eset.

3. *Összes délutáni órák.* Beszéljenek most az iskolai délutánokról a levente órák figyelmen kívül hagyásával egybeállított adatok. A 40 tanuló körül 10 tanulónak semmi délutáni iskolai órája nincsen (25%).

Heti 1 órája van délután	5	tanulónak	= 12.5%
„ 2 „	7	„	= 17.5 „
„ 3 „	7	„	= 17.5 „
„ 4 „	3	„	= 7.5 „
„ 5 „	2	„	= 5 „
„ 6 „	4	„	= 10 „
„ 7 „	1	„	= 2.5 „
„ 8 „	1	„	= 2.5 „

Ez az eléggé normális arányszám, amelyben heti 4, avagy annál több délutáni órája csak 27.5%-nak van, 1939. szeptembertől fogva egy csapással megváltozott. A leventeoktatás délutáni 4 kötelező órája a 40 közül 10 II. oszt. tanulóra nem vonatkozik, de 30 III—VII. oszt. tanuló heti kötelező óraszámra 4 órával végig az egész sorozaton megnövekedett.

A leventeoktatás folytán a folyó iskolaévi délutáni iskolai órák táblázata, amelyből hiányzik a II. oszt. 10 tanulója, mint leventeoktatáson részt nem vevő sereg, 30 tanuló arányszámaival most ilyenformán fest:

Heti 4 óra elfoglaltsága van d. u. 6 tanulónak	= 20	%
„ 5 „ „ 3 „	= 10 „	
„ 6 „ „ 4 „	= 13.33 „	
„ 7 „ „ 6 „	= 20 „	
„ 8 „ „ 3 „	= 10 „	
„ 9 „ „ 2 „	= 6.66 „	
„ 10 „ „ 4 „	= 13.33 „	
„ 11 „ „ 1 „	= 3.34 „	
„ 12 „ „ 1 „	= 3.34 „	
	<u>30</u>	<u>100%</u>

Délelőtt 31—32. délután 4—12 heti óra iskolai munka. Tehát a tanulók 6.68%-a heti 42—44 órában, 20%-a heti 40—42 órában, 30%-a heti 38—40 órában, 23.33%-a heti 36—38 órában és 20%-a heti 35—36 órában végez iskolai munkát. Ezenkívül jön még a mindennapos otthoni készülés, olvasás, privát órák. És mi marad a pihenésre? Látni fogjuk.

A délutáni elfoglaltság óráinak kötelező, vagy nem kötelező volta problémátikus. Inkább kötelező órákról lehet itt beszélni,

mint nem kötelezőkről. Csak a külön nyelvi órák, a zenei órák tekinthetők szabadon vállalt óráknak. Aki alkalmas bibliakörre, cserkészetre, gyorsírásra, énekkarra, zenekarra, sportra stb., azt szép szóval kényszerítjük minél több munkában való részvételre. Az önképzőkör pl. minden felsőosztályos tanuló becsületheli ügye. Ez már sok évtizedes hagyomány. Most a cserkészlet kezd ilyen becsvágy tárgya lenni. Végeredményben az a tény a fontos, hány tanuló vesz valóban részt a munkákban, tehát egészen mellékes, hogy hivatalos, vagy nem hivatalos elfoglaltság-e az, ami mindenképen munka.²

4. *A lecketanulás ideje.* A napi délutáni iskolai foglalkozás mellett természetesen a legtöbb időt a lecke megtanulása foglalja el. Az erre vonatkozó kimutatás így alakul:

Legalább napi 2 órát tanul és ír a 40 közül	1 tanuló	= 2.5 %
» 2 1/2 »	4 »	= 10 % —
» 3 »	10 »	= 25 %
» 3 1/2 »	12 »	= 30 %
» 4 »	9 »	= 22.5 % —
» 4 1/2 »	4 »	= 10. %

A tanulók javarésze 77.5% napi 3—4 órát tanul és ír, tehát köteles munkát végez, sőt 10% még ennyi időnél is többet. Napi 3 órát, vagy annál is több időt tölt könyvei mellett a tanulók 87.5%-a. Csak 12.5% tölt kevesebb időt könyv- és írószer mellett görnyedve.

5. *Olvasás.* Ha az olvasásra szánt időt is hozzávesszük a ta-

² Hogy a tanulók délutáni munkáját más oldalról is ellenőrizve lássuk, ellenpróbakép egy osztály, a kecskeméti ref. gimnázium VI. osztálya 30 tanulójának az 1938/39. tanév II. feléből a délutáni lecketanulás idejének beszámítása nélkül készült munkatáblázatát is közlöm.

Egy délutáni órában (4)	sem volt lekötve	2 tanuló	= 6.66 %
Heti 1 órában (5)	volt »	4 »	= 13.33 %
» 2 » (6)	» »	6 »	= 20.00 %
» 3 » (7)	» »	6 »	= 20.00 %
» 3 1/2 » (7 1/2)	» »	2 »	= 6.66 %
» 4 » (8)	» »	3 »	= 10.00 %
» 5 » (9)	» »	3 »	= 10.00 %
» 5 1/2 » (9 1/2)	» »	3 »	= 10.00 %
» 7 » (11)	» »	1 »	= 3.33 %

A zárójelbe tett óraszámok a mai levente órákkal együtt feltételezett óraszámokat mutatják. A tanulók 3.33 %-a itt is 42 órát, 20 %-a 40—41 órát, 36.66 %-a 38—39 órát, 20 %-a 37 órát, 20 %-a 35—36 órát volna kénytelen a mai levente órákkal együtt hivatalos iskolai munkát végezni. Az arány egyezik a 40 tanuló statisztikájával.

nuláshoz, akkor a könyv mellett töltött idő még jobban emelkedik:

Legalább 3 órát tanul, ír és olvas	7 tanuló	= 17,5 %
» 4 »	16 »	= 40, »
» 5 »	17 »	= 42,5 %

6. *Vasárnap.* Érdekes volt kutatni a vasárnapi időbeosztást és foglalatosságot. A 40 közül:

17 tanuló csak templomi istentiszteleten vett részt	= 42,5 %
13 » még egy órán cserk., ill. bibliakörön volt	= 32,5 %
1 » másfél órán » » »	= 2,5 %
7 » két órán » » »	= 17,5 %
2 » három órán » » »	= 5, %

Akik 2—3 órán keresztül vasárnap délelőtt az istentiszteleten kívül is foglalkoztak lelki munkával, azok 9-en nagyjából 1—1. órs vezetői voltak, illetőleg mint bibliaköri előadók tanyára kiszálló Soli Deo Gloria munkát végeztek és a vasárnap délelőtti időt töltötték az előkészüléssel tanári vezetés mellett.

A vasárnap délutánt 1 tanuló tanulással tölti (2,5%), 5 tanuló olvasással (12,5%), 4 tanuló játékkal és társaival (10%), 1 tanuló sétával (2,5%), 28 tanuló szórakozással (mozi, színház, társadalmi egyesületek előadásai 70%), 1 tanuló kimondottan sporttal foglalkozott (2,5%). A tanulók javarésze tehát a szórakozást kereste pihenőül.

Az eddigiek alapján egy fontos összegező táblázatot kell egybeállítanunk:

7. *Szobában, ill. zárthelyen tölt a 40 tanuló közül:*

naponta 8, 1/2 órát (d. e. + d. u.) munkában	1 tanuló	= 2,5 %
» 9 » » »	9 »	= 22,5 %
» 9, 1/2 » » »	6 »	= 15, %
» 10 » » »	19 »	= 47,5 %
» 10, 1/2 » » »	1 »	= 2,5 %
» 11 » » »	4 »	= 10, %

E szerint nincsen olyan tanuló, aki 8 óránál kevesebbet töltene zárt levegőben napi munkájával. De 9 óránál is többet töltött szobában a tanulók 75%-a, 10 óránál is többet 12,5%-a. Az internátusi diákokra napi átlagban 9.82 szobában töltött óra esik, a helybeli városban lakó diákokra pedig 9.77 óra esik naponta átlagosan. Tehát ebből a szempontból a helybeli tanulók családnál töltött élete csak egy halvány árnyalattal jobb az internátusban elhelyezett vidéki tanulók életénél.

A statisztika számai nem engednek lazaságot. A napi 8 óras

munkaidő a szociális mozgalomnak nyomán már hatalmasan tért foglalt a felnőttek életében. Most a diákság életében mégis napi 9—10—11 órai szobában töltött munkaidőt kell tapasztalunk. Ha még hozzászámítjuk a napi 8—9 órai alvás idejét, hiszen ezt az időt szintén zárt helyen tölti a tanuló, kérdezzük, mi ideje marad a mai tanuló nemzedéknek, a magyar vezető réteget adó gimnáziumi ifjúságnak arra, hogy az éltető szabad levegőn töltsse, hogy lelkiileg felüdüljön, hogy a családi és társas élet együttesében boldogan tekinthessen fiatalságára, hogy idő előtt meg ne rokkanjon, fáradttá, öreggé ne legyen?!

A szabadban töltött idő. Ide számíthatjuk azt az időt, amely sétával, szabadban végzett sporttal, avagy házi, udvarban, kertben végzett munkával telik el. Ilyenre nem jut ideje a bevallás szerint egy tanulónak. (2.5%.)

Naponta	fél órát	(3)	tölt a szabadban	1 tanuló	=	2.5 %
„	1 „	(6)	„	20 „	=	50. „
„	1½ „	(9)	„	1 „	=	2.5 „
„	2 „	(12)	„	16 „	=	40. „
„	3 „	(18)	„	1 „	=	2.5 „

A zárójelbe tett számok a hat munka napra eső heti összes szabad levegőn töltött időt jelentik.³

Ezen a statisztikán 1939. szeptemberétől fogva a levante-oktatás némileg javított.

Érdekes összevetés kínálkozik a zárthelyen végzett munka időtartama és a szabadban töltött idő viszonyára vonatkozólag. A tanuló nappali idejét reggeli fél 8 órától esti fél 8 óráig napi 12 órában véve alapul, a 40 tanuló összesen heti 6 munkanapra eső 2346 órát tölt munkával zárt helyen a heti 2880 nappali órából és a 342 órát tölt a szabadban. A fentmaradó 192 órát jövés-menéssel és talán pihenéssel tölti.

Pihenő időre nem is juthat több. A bevallások szerint:

³ A levanteoktatásnak egészségi szempontból való szükségességét igazolja a 40 tanuló sportolására vonatkozó bevallás szerint készült táblázat.

1. Semmit sem sportol	14 tanuló	=	35 %
2. Csak zárthelyen sportol (szertorna)	5 „	=	12.5 %
3. Csak szabadban sportol (uszás, tennisz, korcsolya)	5 „	=	12.5 %
4. Zárt helyen is, szabadban is sportol	10 „	=	25 %
5. Csak pár perces tornát végez reggelenkint	6 „	=	15 %
6. A tanulók fele nem végez tehát rendszeres sportot: 1. és 5. pont.			
Igazi sportszerű munkát csak a tanulók negyedrésze végzett. (4. pont.)			

semmi nappali pihenő ideje nincsen	12 tanuló	= 50 %
napi fél óra pihenő ideje van	3 „	= 7.5 „
„ 1 „	17 „	= 42.5 „
„ 1½ „	5 „	= 12.5 „
„ 2 „	3 „	= 7.5 „

Ha a napi pihenő órák összegét a tanulók és a munkanapok számával megszorozzuk, a heti 192 óránál nem is jutunk feljebb. Ime, ennyi pihenő óra jut nappal 40 diáknak egy egész héten keresztül. Átlag számítással fejenként 4.8 óra esik egy-egy hétre, még csak nem is napi 1—1 óra. Csak az alvás segít pótolni a nappal elhasznált energiát.

Az alvás. Nyugodtan alszik a 40 tanulóból 38, nyugtalanul 2. Mindnyája idejében lefekszik, 1 sem éjtszakázik. Nem engedik, sem a szülők, sem az internátusi felügyelő tanárok.

A bevallás szerint még itt sincsen teljes pihenés.

Nyugodtan alszik legalább 2—7 órát 17 tanuló = 42.5 %

„ „ „ 8—9 „ 23 „ = 57.5 „

E szerint megnyugtató az a tény, hogy a 8—9 órát alvó tanulók száma jelentékeny, mert több, mint a tanulók fele. Míg a 7 órás, vagy annál kevesebbet alvó tanulók száma alatta marad a normális mértéknek.

A leventeoktatás bevezetése óta ez az arány előnyösebbre változott. A tanulók tapasztalás szerint este 6 órakor kerülnek haza a délutáni gyakorlatból, enni kérnek és már vettetik is az ágyat, hogy a szükséges tisztálkodás után azonnal átad hassák magukat a jól megérdemelt pihenésnek. Alusznak is reggelig utána, mint a tej.

II. Orvosi megfontolások és szempontok.

A világháborút követő 2 évtized az új politikai eszmék ki-termelésével párhuzamosan a népek biológiai szemléletében is változott felfogást vall. Az emberanyag kvantitativ növelése mellett egyre jobban előtérbe kerül a népességnek kvalitativ szempontból való bírálata is. Mind a totalitárius, mind a demokratikus államok egyre-másra hozzák törvényeiket azon célból, hogy népük testi-lelki kondícióját minél magasabb fokra emelve a nemzeti erőknél legjavát termeljék ki magukból. A megélhetési lehetőségek javítása mellett a munkaérték emelése szerepel e törekvések elvi céljai között. Ám hamarosan rájönnek, hogy ezek mellett életbevágó fontosságú előfeltétel a munkás egészségi, erőbeli állapotának megóvása és védelme. Ennek az egészségvédő eljárásnak a szolgálatában állították fel a betegbiztosító intézeteket, ezért hozták meg a munkaidőt szabályozó törvényeket, első sorban a nagy és gazdag nyugati ál-

lamokban Angliában, Franciaországban, de hamarosan utol-
érik, sőt felül is mulják őket e téren Olasz- és Németország-
ban.

Ha végignézzünk ez országok munka- és munkásvédő tör-
vényein, orvosi szemmel azonnal látható rajtuk, hogy a főelv:
megfelelő munkaidő után kellő pihenő, de úgy elrendezve, hogy
a munka ellenértéke a pihenő időt lehetővé tegye. Az ered-
mény reális szemmel nézve jónak látszik: a felemelt fizetések
a leszállított munkaidő mellett is tökéletesebb munkateljesít-
ményt eredményeznek.

Hazánk sem maradt el a nagy államoktól e téren. 1927-től
kezdve szinte állandóan folyik a munka: a Lex Vassal elindí-
tott jóléti és egészségvédő intézmények egyre szélesebb körben
alakulnak meg évről-évre, eleinte csak a fizikai, újabban már
örvendetes módon a szellemi pályák részére is. Egyre-másra
látjuk a munkaidőt, a munkabért szabályozó intézkedéseket,
melyek viszonyainkhoz alakítva követik a nyugati nagy álla-
mok példáit. Nem feladatunk ezekről értekezni. Röviden csak
annyit kell leszögeznünk, hogy az ipari, a kereskedelmi, a ma-
gántisztviselői munkakörben átlagban 8 óra a napi munkaidő
és a legtöbb szakmában szombat déltől hétfő reggelig teljes
munkaszünet van, legalább is a nyári hónapokban, illetmő-
nyes szabadság mellett.

A felsorolt tények ismeretében úgy véltük, nemzetünk vi-
talitásának csak hasznára válunk azzal, ha orvosi vizsgálat
eredményeivel állítjuk párhuzamba a tanuló ifjúság munka-
idejére és munkabeosztására vonatkozó vizsgálatok eredmé-
nyeit, ha az egészségi állapotra való kihatásában vizsgáljuk,
hogy helyes-e a tanulóifjúság jelenlegi munkarendje, megfe-
lelő-e a ma törvényesen kiszabott munkamennyiség, lehet-e azt
szaporítani, vagy ellenkezőleg éppen csökkenteni kell-e?

Nem tudnók elfogadni e vizsgálatok ellenvetésül azt a
tényt, hogy a tanulói pálya csak átmenet és nem foglalkozási
ág, mert olyan életkorból vettük vizsgálataink anyagát, ahol
a munka-problémák mellett fiziológiai fejlődési problémák is
vannak, amikor nem a munka végzése az egyedüli terhelési
mozzanat a szervezetben. Nem tulzás, ha azt mondjuk, hogy a
leendő középosztály testi-lelki adottságát az iskolai évek dön-
tik el végérvényesen, hiszen a legtöbbször 6 éves kortól 22–24
éves korig az elemi, közép és felső iskolák töltik ki az éveket
munkával.

Vizsgálatainknál arra törekedtünk, hogy objektív megál-
lapításokat végezzünk s munkánkból a szubjektív észleléseket
a lehetőségig kikapcsoljuk. Ezért a 40 diákot az alábbi orvosi
szempontok szerint vizsgáltuk meg:

1. magasság, testsúly, izomerő,
2. a fogazat, tüdő, szív egészségi állapota,

3. az idegrendszer állapota,
4. a vérsejt-számlálás eredményei.

Az orvosi vizsgálat eredményei a statisztika tükrében:

1. *A magasabb és a testsúly ellenőrzésénél* a diákokat két csoportra osztotuk: a) 12—13 évesek, b) 16—17 évesek csoportjára. A magasság és a testsúly megítélését egymáshoz arányosítva mutatjuk be, elfogadván azt az általános elvet, hogy a testsúlynak nagy átlagban el kell érnie a cm-ben mért magasság 100 cm fölötti részét. Így arányosnak vettük a magasságot a testsúllyal akkor, ha ez az arány 3 kg-nál nagyobb eltérést nem mutatott. Ezen az alapon az

a) csoportban arányos volt	3 testalkat	= 15.00 %
	aránytalan „ 17 „	= 85.00 %
a b) „ „ „	mind a 20 „	= 100 %

mivel a magasságot nem érte el testsúlyuk még a 3 kg eltérés leszámításával sem. (A 100 cm-en felül.)

Az izomerő mérése a következőket mutatta:

gyenge izomerejű volt	9 testalkat	= 22.5 %
közepes „ „ 20 „		= 50. %
erős „ „ 11 „		= 27.5 %

2. *A fogak, tüdő, szív vizsgálata.* A fogazat átnézésénél pontosan tartottuk magunkat a fogak romlási képéhez. Rossznak vettük a leletet, ha 2 fognál többet észlelünk szúvasnak. A tüdő vizsgálatánál csak a kifejezett csúcs és hylus körüli elváltozásokat vettük fel kórosnak, ahol az aktív betegségnek megállapítható nyomai voltak jelen. A szív megítélésénél a billentyű hibákra, valamint a kétségtelen labilis, ideges szív-működési zavarokra voltunk tekintettel, ahol ritmus-zavarok is észlelhetők voltak. Ezen az alapon eredményeink a következők:

a fogazat jó volt	27.5 %-nál
rossz volt	72.5 „
a tüdő jó volt	57.5 „
kifogásolható volt	43.5 „
a szív jó volt	75. „
kifogásolható volt	25. „

3. *Az idegrendszer vizsgálatánál* az inreflexek működését vettük irányadónak, ellenben a diákok viselkedését, mozgékonyágát, szellemi nyilvánulásait az esetleges szubjektív megítélés veszélye miatt kikapcsoltuk. Ezen az alapon elindulva

az idegrendszer viselkedése jó volt 37.5 %-nál
 „ „ kifogásolható volt 62.5 „

4. A *vérsejt* számlálásánál a piros vérsejteket számláltuk meg s eredményeink a következők voltak:

a piros vérsejtek száma mm ³ -nként	3 —4 mill. közt volt	10 %-nál
»	4 —4½ »	25 »
»	4½—5 »	42.5 »
»	5 —6 »	20 »
»	6 millión felül volt	2.5 »

A felsorolt vizsgálati adatokat kritika alá véve megállapíthatók a következő tények: az 1. alatti adatok a fiúk fejlődési visszamaradását mutatják, testsúlyuk csak egészen kis százalékban éri el a megkívánt mértéket. Az izomerő fejlődése már jobb eredményt mutat s ez bizonynyal a tervszerű tornagyakorlatok következménye. A 2. alatt leírtak alapján a fogak állapota egészen rossznak mondható, míg a tüdők állapota már lényegesen jobb arányszámot ad a vártnál. (Ez támogatja azon észleléseket, hogy a tbc. helyett fokozatosan újabb népbetegségek betörésével kell számolnunk.) Nem mondható kifogástalannak a szívvizsgálati lelet sem, mert ebben a korban 25 % kifogásolható szív magas arányszámot jelent. 3. Az idegrendszer 62.5 %-ban mutat élénkebb reakciót. Ez a szám sem mondható ideálisnak, főképp ha tekintetbe vesszük, hogy vizsgálatainkat nem az iskolai év végén eszközöltük, amikor a diákok intenzívebb igénybe vétele miatt ez a szám feltétlenül emelkednék. 4. A vörös vérsejtek kvantitatív vizsgálata elégtelen vérsejtszámot mutat 77.5 %-nál, ha tekintetbe vesszük, hogy a vizsgálati anyag csupa fiatal szervezetből adódott, amelyekben a reakció képességnek a legélénkebbnek kellene lennie s a vérsejtek számának 5 millión felül kellene állnia minden egyes vizsgálati alanynál.

III. *Összegezés.* A tanulók származásukra nézve széles társadalmi réteg áttekintésére nyújtottak alapot. Ez kizárja az egyodalúság veszedelmét.

Lakásuk és elhelyezésük normális. Betegségek különleges okául nem szerepelhet.

A higiénia követelményei szempontjából nincs kifogás. A szabályok megtartása a normális egészség ápolására alkalmas mértékben megvan.

Anyagi és környezetbeli adottságok nem akadályai sem a tanulásnak, sem az egészség fenntartásának.

A lelki adottságok közepes mértéke a középiskolás tanulók átlagának (57.5 %) nagy erőfeszítéséről tesz bizonyosságot, hogy a rá szabott követelményeknek megfeleljen. A kisebb rész végzi könnyebben munkáját.

A munkabeosztás fejezete a munkamennyiség és a ráfor-

dítandó munkaidő veszedelmesen megduzzadt arányairól ad gondolkodásba ejtő képet. Délelőtti napi 5—6 intenzív munkaóra, délután átlag napi 2 kötelező iskolai munkaóra, 3—4 órai otthoni írás, tanulás után még vasárnap délelőtti is valamilyen külön munka vár a középiskolás tanulóra. Ez a munkateher a fejlődő szervezetre súlyos következményekkel jár.

A szobában, zárt levegőben töltött nappali idő a tanulók javarésznél (77 %) 9 óránál többre rug, de 12.5 %-nál még 10 10 óránál is többre. Így az alvással, étkezéssel együtt napi 18—22 órát tölt zárthelyen a tanuló.

A legtöbb tanuló napi pihenő ideje 1—1½ óra.

A szabadban töltött idő napi 1 órára zsugorodik 50 %-nál, 1½-től 2 órára 42.5 %-nál. E tekintetben a leventeoktatás heti 4—5 órás javulást hozott. Tehát lándzsát kell törnünk a leventeoktatás egészségápoló hivatásának további fenntartása mellett annnyival is inkább, mert rendszeres iskolán kívüli testedzést csak a tanulók jelentéktelen kis hányadánál tapasztaltunk.

A testnövekedés és súlyarányok 92.5 %-ban egészségtelen állapotokat mutattak. Az izomerő állapota 72.5 %-ban gyenge vagy közepes. A fogak 72.5 %-ban rosszak. A tüdő még mindig kifogásolható 43.5 %-nál, a szív 25 %-nál, az idegrendszer 62.5 %-nál, a vérsejt állomány 77.5 %-nál. Ezek alapján az orvosi vélemény az átlagos testi kondíció veszedelmes állapotát kénytelen leszögezni.

IV. *Végző megállapítások és javaslatok.* Kétségtelen, hogy a középiskolás tanulók eme súlyos átlagú dignózisa sok tekintetben a világháború és az azt követő gazdasági háború számlájára is írható. De nem minden tekintetben. A környezet-tanulmány éppen azért terjeszkedett ki a tanulók származására, elhelyezésére, anyagi és szellemi adottságaira, hogy a felé tűnőbb háborús válságok behatásaira is figyelemmel legyen, amennyiben ilyenek felmerülnének. De ilyen különös következmények nem voltak észlelhetők. Természetes, hogy bizonyosság dolgában sokkal erősebb volna ez a megállapítás, ha a szülők egészségi állapota is tanulmányozható lett volna és az öröklés hatásai számításba vehetők lettek volna. Ez azonban a megállapított tényeken mitsem változtatna. A kép a ma fennálló helyzet képe. A tény az, hogy ez a kép szomorú és sürgős beavatkozást igényel.

Kicsiny ország, parányi nép vagyunk Európa nemzet-óriásai között. Nekünk minőséggel kell pótolnunk a hiányzó mennyiséget. Jól tudjuk, hogy nemzetközi viszonyaink és hagyományaink sok el nem mellőzhető szempont figyelembe vételét követelik a magyar nemzetneveléstől. Éppen ezért, amikor a gyógyulás útjára nézve javaslatokkal bátorkodunk előállni, nemzetünk helyzetéből következő mérlegelések alapjául a nemzeti munkabíró képesség fokozásának vezető szempontját jelöljük meg. Középosztályunk gyermekeinek több munkát

kell végezniök földrajzi, gazdasági, nyelvi adottságainknál fogva, mint más szerencsésebb nemzetek gyermekeinek. E több munkához nagyobb munkabíróképesség kell.

A nagyobb munkabíróképesség nem a túlzásba vitt munkaidővel arányos, hanem a testkultuszból fakadó minőségi termelés eredményeivel. (Példa az olasz balilla és a német Hitler-Jugend rendszer.)

Javaslatainknak tehát első sorban a lényegre kell rámutatniok.

Kitartó munkát csak egészséges test, egészséges lélek végezhet. Ma a lélek egészségén van a hangsúly, bár el kell ismerni, hogy a szellemi túlterhelés sokat emlegetett rémének elensúlyozásaként a testvédelem is fokozott gondban részesül. A heti 3–4 testnevelési óra tantervi szerepe mellett helyet kapott a leventeoktatás, amelynek egészségápoló szerepe minden kétséges felül áll. De testnevelő tanárok és anyagiak hiányában a testnevelési órák számának jelentékeny emelkedése egyelőre csak papíron maradó óhajítás. Intézetként 1 testnevelő tanár nem tud 28–32 órát ellátni. Ezért elmondhatjuk, hogy a szellemi, lelki nevelés uralkodó vonalvezetése mellett ma még csak az első lépéseket tette meg tanterviünk abban az irányban, hogy az egészségvédelem elfoglalhassa azt a helyet a nevelésben, amelyet ma nemzeti követelményként el kell foglalnia. A test és lélek normális egyensúlyának helyreállítását célozza tehát az a javaslatunk, hogy ez idő szerinti nevelő munkánkban célkitűzésszerűen állíttassék az ifjúság testi erősítésére a hangsúly. Ez a mai célkitűzéssel ellentétes álláspont átmenet legyen, de mindaddig fenntartandó ideiglenesség, míg évek múlva újabb beható vizsgálatok az ifjúság testi, egészségbeli állapotát újabb fokozott szellemi erőfeszítésre alkalmasnak nem találják, illetőleg a helyes arány, az igazi harmónia test és lélek kiművelése között helyre nem állítható. A mai ifjúság végzetes választás előtt áll. Vagy elvégzi a rászabott munkamennyiséget és testileg leromlik, visszafejlődik, vagy pedig közönyössé válik a követelményekkel szemben, mivel nem bírja őket teljesíteni. Ez esetben pedig hiábavalók az ideális tantervek, szabályok és rendeletek, csak a tanárság egészségét, idejét pusztítja az eredménytelen harc és vívódás. De a magyar ifjúság javarésze nem ez utóbbi, hanem az előbbi lehetőséget választotta. Bizonyossága ennek, a gyakorlati tanításban tapasztalt sok igyekezet, szorgalom; bizonyosságai a jelen értekezésben előtárt, a tanulók testi állapotának hanyatlását mutató adatok.

A tanulók mai életmódja, munkaterhe és munkabeosztása teljesen elégséges okot szolgáltat arra, hogy egészségük megítélésének csíráit itt keressük. Ma már ott tartunk, hogy a tehetséges, jeles előmenetelű tanulók szülei is egyre többen szólnak fel gyermekeik szellemi túlterhelése, az idegkimerültség

okozta főfájások, az időleges munkaképtelenség, az elkedvetlenedés, csüggedtség panaszával. Ez a panasz annál inkább igényelmet érdemel, mivel hogy a védelmet első sorban a szorgalmas és jóakarátú tanulók érdemlik meg. A munkamennyiség évről-évre szaporodott, a módszer egyre elevenebbé vált, a tanulók igénybe vétele mind erősebben fokozódott. A munkaidő megnövekedésével a pihenésre, első sorban testedzésre fordítható idő összezsugorodott. A tanulónak ezen nem áll módjában változtatnia, mert nappali életmódját, munkatevékenységét, időbeosztását tételes törvények, rendeletek szabják meg, iskolai tanterv, tanmenet, otthoni munkakényszer irányítja a beljük gyökereztetett szorgalom és az esetleg meglévő becsvágy mellett. A napi 1—2 órai szabad idő, amely a tanuló rendelkezésére a nappalból megmarad, rendszeres egészség-gondozásra nem elegendő. Tehát az egész iskolai szervezetnek, tanulmányi tervnek és munkarendnek van valami olyan célkitűzése és beállítottsága, amellyel a gyermek szellemi képességeinek fejlesztésére, lelkitulajdonságainak céltudatos nevelésére teszi a hangsúlyt és ezzel nemcsak akadályává lesz a test párhuzamos erős gondozásának, hanem munkamennyiségével és időbeli korlátaival öntudatlanul és észrevétlenül aláássa a test fizikai fejlődése lehetőségeit.

Javasoljuk tehát a tantervi munkamennyiség, az elvégzendő elméleti anyag okos, célszerű, de bátor kézzel végrehajtható csökkentését, a túlterhelés megszüntetését.

A csökkentés mértékét a pedagógiai elvek mellett annak a szempontnak kell irányítania, hogy a megmaradó anyag a ma szükségelt munkaidőnek éppen fele része alatt legyen elvégezhető, ezáltal a mai munkaidő másik fele a test ápolására, edzésére volna fordítható.

Az egészségvédelem módjára nézve épp olyan tüzetes tanterv és utasítás készíttessék, mint amilyen alapos terv és szabályzat a szellem kiművelését biztosítja.

A munkaidő délelőtt, délután, illetőleg munkanapok szerint arányosan és váltakozva osztassék meg a lelki és testi nevelés között.

Vasárnap egyetlen kötelező foglalkozás a délelőtt 11 órakor tartandó istentisztelet legyen. A gyermek vasárnapja egyébként sem délelőtt, sem délután semmi címen ne foglaltassék le. (Vallásos összejövetel, előkészítés, ének, cserkész-összejövetel, önképzőkör, napsugárkör, tanyamunka stb.) Ez az egyetlen nap legyen Istené, a gyermeké, a családé és a pihenése.

Köztudomású dolog, hogy a nyelvek tanítása képezi a legnagyobb tehertételt a gyermek munkájában. Tanítsunk sok nyelvet, minden szükséges nyelvet, elsősorban a körülöttünk lakó népek, a nemzetiségek nyelvét; tanítsunk latint is, görö-

göt is. Nyelvtanulásra azonban csak rész-szerint kötelezzük a tanulókat.

Ez a javaslat abból a tényből és meggondolásból fakad, hogy a mai nyelvtanítás célkitűzéseit csak a tanulók 10 %-a éri el, t. i. a latin szövegnek olvasva megértését, a modern nyelvekben az írásbeli és beszédbeli jártasságot. Ennek következtében idő és energia-pazarlás a tanulók 100 %-át 10 %-os eredmény kedvéért a súlyos nyelvi teherpróbán, a magyar nyelv tanulásán kívül 3 idegen nyelv tanulásán átkényszeríteni. Azt jelenti továbbá a javaslat, hogy csak jelesrendű tanuló tanulhasson a magyaron kívül 3 idegen nyelvet, csak jórendű 2 nyelvet, de az elégségesrendű elégedjék meg 1 idegen nyelv tanulásával. Természetes, hogy egész nyelvtanulási rendszerünk gyökeres átalakítását jelenti a javaslat. Természetes az is, hogy így egy-egy intézetben a tanulóknak csak kis része fog egy-egy nyelvi órán jelen lenni. Ez a következő eredmény anyagi áldozattal is jár, de annál bizonyosabb lesz az elért eredmény kiválósága.

A nemzeti tárgyak, továbbá a reáliák anyaga minden vonalon a lényegre kurtítandó. Apró adatok sokasága helyett a fejlődésmenet, a tárgyi világkép és a logikum fő mozzanatai fognak belőle megmaradni. Ehhez kell az igazi pedagógiai érzék és a bátor kéz. Aki ezt elvégzi, azt nemzedékek fogják áldani.

A testnevelés számottevő időt nyer. Leventegyakorlatok, kirándulások, szertorna, testedzés, játék, sporttevékenységek változatos sokasága kapcsolódnak majd itt össze a nemzetnevelés, a világnézeti nevelés, a lelki edzés és a dalkultusz ma még bizonytalanul elhelyezett és egybeforrasztásra váró kérdéseivel.

Ez a testnevelési munka egy pihenő nappal, a vasárnapal egyelőre túlsúlyba helyezi a test kultuszát és eléggé biztosítani látszik a mai veszedelemmel szemben a munkabíró készség helyreállítását. Az elméleti munkaidő a rövidre fogott anyag átadásával biztosítani fogja a ma is elérhető maximumot, sőt amíg egyfelől célszerűen fogja kiaknázni a nyelvi tehetségeket, másfelől megszabadítja a többséget a nyelvek cél-talan, később úgy is feledésbe hulló ballasztjától. A mai minimális eredményt semmiképpen sem fogja veszélyeztetni, annyival kevésbé, mert tanár és tanítvány meg fogja találni azt a lelki derűt és biztonságot, amelyet az idegrendszer állandó frissen tartása eredményezni fog, amelynek birtokában a rövidített időhöz mért munkamennyiség elvégzése fokozott munkateljesítmény áldott gyümölcseit fogja teremni.

Vészkiáltás akar lenni szavunk. Mindazonáltal igyekeztünk megőrizni a tárgyilagosság nyugalmát. Javaslataink a mai helyzet veszedelméhez mért gyökeres változásokat kívánnak. De ne felejtjük, hogy a mai tanulmányi rendszer szélső-

ség felé vitte a test és lélek harmónikus nevelési eszményét. A hinta ma a szellemi torna magaslatán jár. Szükséges, hogy az egészségvédelem mai mélypontjáról ugyanolyan magasságba emelkedjék, csak úgy állhat helyre a természetes egyensúly néhány esztendő átmeneti testkultusza után. Adja Isten, hogy minél hamarabb elérjük a harmóniát.

*Somogyi Gyula dr. orvos,
Sós Tamás gimn. tanár.*

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

Magyar nyelv.

Főnévképzés névszóból.

II. osztály.

Óravázlat.

I. Számonkérés.

1. Eötvös Károly: Tihany.
2. Írásbeli: Utazás Komáromba.

II. Ráhangolás.

Az igéből való főnévképzés felújítása.

III. Célkitűzés.

Főnévképzés névszóból.

IV. Tárgyalás.

1. Kicsinyítő főnevek: madárka, tükörke; nyulacska, könyvecske; ládika, őzike, házikó.

2. Becéző nevek: Jánoska, Jani, Jancsi, Janika, Jancsika, Jankó.

3. Foglalkozást jelentő főnevek: halász, kertész; lakatos, kesztyűs, üveges.

4. Összefoglaló nevek: Almásiék, szomszédék, bíróék.

5. Asszonynevek: Pestiné, asztalosné, szakácsné, mosóné.

6. Gyűjtőnevek: katonaság, hegység; növényzet, nádas.

7. Gondolati főnevek: jószág, betegség.

8. Magyarosan: tanácsnok = tanácsos, cukrászda = cukrászbolt (üzlet); ünnepély = ünnepség.

9. Helyesírás: a -ság, -ség képző a *d, t, s, sz, z* végű szókban:

Szabadság, vadság, bolondság. Bágyadtság, rekedtség, ijedtség, fáradság.